

**PLAN OCHRONY DLA
PARKU KRAJOBRAZOWEGO
MIĘDZYRZECZA WARTY I WIDAWKI**

OPERAT

**ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO**

Łódź - Warszawa, 2025

Operat zagospodarowania przestrzennego:
dr hab. Dominik Drzazga
dr Dorota Sikora-Fernandez

Wykonawca prac:

Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska;
ul. Erazma Ciołka 13, 01-445 Warszawa

ZESPÓŁ PARKÓW
KRAJOBRAZOWYCH
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Plan ochrony dla Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawski sporządzono na zlecenie
Województwa Łódzkiego – Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego
ul. Solna 14,91–423 Łódź

Fundusze Europejskie
dla Łódzkiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Priorytetu FELD 02. Fundusze europejskie dla zielonego Łódzkiego, Działanie FELD.02.15 Bioróżnorodność, typ 4. Opracowanie, aktualizacja dokumentów dla obszarów chronionych lub wdrażanie ich zapisów, programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021 - 2027.

Spis treści:

1.	WSTĘP.....	5
1.1.	Cel opracowania wraz z ogólną informacją o Planie ochrony.....	5
1.2.	Metodyka i zakres prac.....	5
1.2.1.	Ogólne założenia prac nad Planem ochrony.....	5
1.2.2.	Metodyka i zakres prac w odniesieniu do zagospodarowania przestrzennego	7
1.3.	Zespół autorski	10
1.4.	Ogólna charakterystyka Parku.....	10
2.	OCENA DOTYCHCZASOWEGO STANU ROZPOZNANIA	14
2.1.	Ogólna charakterystyka stanu wiedzy.....	14
2.2.	Zestawienie dostępnego piśmiennictwa oraz ocena zasobów informacji pod kątem ich przydatności do potrzeb Operatu	15

Część I

Charakterystyka i diagnoza stanu

1. WSTĘP

1.1. Cel opracowania wraz z ogólną informacją o Planie ochrony

Operat zagospodarowania przestrzennego (dalej: Operat) jest jednym z sześciu operatów szczegółowych stanowiących wraz z Operatem generalnym dokumentację Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki (dalej: PKMWiW lub Park). Uwzględnia on istotne uwarunkowania środowiskowe, kulturowe i urbanistyczne, z naciskiem na potrzebę integracji działań ochronnych z wyzwaniami przestrzenno-planistycznymi oraz potrzebami lokalnych społeczności. Zakres opracowania obejmuje analizę obecnego stanu zagospodarowania przestrzennego, identyfikację głównych kierunków zmian oraz problemów wymagających podjęcia działań. Na tej podstawie opracowana została część strategiczna, określająca cele ochrony przyrody, kierunki działań planistycznych oraz rekomendacje dla dokumentów planistycznych na różnych poziomach.

Ustalenia przedstawione w niniejszym Operacie stanowią merytoryczny fundament dla sformułowania projektu uchwały Sejmiku Województwa Łódzkiego w sprawie przyjęcia Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki. Dokument ten pełni funkcję rozszerzenia, doprecyzowania oraz uzasadnienia proponowanych rozwiązań planistycznych, które mają zostać ujęte w formie aktu prawa miejscowego. Należy jednocześnie zastrzec, że ostateczny kształt Planu ochrony może ulec modyfikacjom w wyniku procedur formalnych, obejmujących etap opiniowania, uzgadniania oraz konsultacji społecznych, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Zakres potencjalnych zmian może dotyczyć w szczególności: identyfikacji i hierarchizacji zagrożeń środowiskowych i antropogenicznych, określenia priorytetowych kierunków działań ochronnych, doboru adekwatnych instrumentów ochrony przyrody, a także rekomendacji odnoszących się do treści dokumentów planistycznych i strategicznych sporządzanych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Obowiązek sporządzania planów ochrony dla parków krajobrazowych wynika z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 1478 z późniejszymi zmianami). Zakres treści oraz podział planu na poszczególne operaty wynika z art. 20 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Z kolei sam tryb sporządzania planu, zakres wymaganych działań oraz możliwe formy i sposoby ochrony zasobów, tworów i składników przyrody reguluje rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów przyrodniczych (Dz. U. z 2005 r. Nr 94, poz. 794).

Organem sporządzającym plan jest Dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego (ZPKWŁ), a wykonawcą opracowania Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska (NFOŚ).

1.2. Metodyka i zakres prac

1.2.1. *Ogólne założenia prac nad Planem ochrony*

Zakres prac zrealizowanych w ramach opracowania Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki uwzględnia zarówno obligatoryjne wytyczne formalno-prawne, wynikające z rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku krajobrazowego, jak również potrzeby zidentyfikowane na podstawie analizy aktualnego zagospodarowania przestrzennego oraz diagnozy zagrożeń dla zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych obszaru objętego ochroną. Zgodnie z ww. rozporządzeniem projekt planu ochrony dla PK musi obejmować w szczególności:

- charakterystykę obszaru Parku, w tym jego wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, form użytkowania oraz zagrożeń,
- określenie celów ochrony dla całego obszaru,
- ustalenia dotyczące działań ochronnych, w tym ochrony czynnej i krajobrazu,
- kierunki udostępniania terenu oraz prowadzenia edukacji ekologicznej,
- wskazanie kierunków działań związanych z zagospodarowaniem przestrzennym,
- zasady prowadzenia monitoringu oraz badań naukowych,
- zasady współpracy z właścicielami gruntów i jednostkami samorządu terytorialnego.

Przyjęte podejście umożliwiło powiązanie wymogów prawnych z rzeczywistymi uwarunkowaniami funkcjonowania Parku, tworząc podstawy do sformułowania spójnej i długofalowej strategii ochrony. Kluczowe znaczenie miały przeprowadzone działania inwentaryzacyjne oraz waloryzacyjne, stanowiące bazę dla określenia stanu istniejącego, zidentyfikowania obszarów konfliktów przestrzennych, głównych źródeł presji oraz możliwych kierunków interwencji ochronnych i planistycznych, adekwatnych do specyfiki tego złożonego środowiskowo i funkcjonalnie obszaru.

Prace nad wszystkimi szczegółowymi operatami przestrzennymi składały się z następujących etapów:

1. Etap wstępny, obejmujący ocenę stanu rozpoznania analizowanych komponentów (zagadnień) przestrzennych oraz zaplanowanie niezbędnych prac uzupełniających;
2. Etap charakterystyki i diagnozy stanu, obejmujący:
  - analizę dostępnych danych,
  - wykonanie uzupełniających badań inwentaryzacyjnych,
  - ocenę zachodzących zmian i ocenę skuteczności dotychczasowych sposobów ochrony,
  - analizę uwarunkowań ochrony,
  - identyfikację zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych.
3. Etap strategii ochrony, obejmujący:
  - określenie celów ochrony,
  - określenie zakresu prac rekomendowanych w celu ochrony analizowanych komponentów oraz monitorowania skuteczności podjętych działań,
  - określenie zasad i kierunków użytkowania obszaru Parku oraz propozycji ustaleń do dokumentów planistycznych i strategicznych różnych szczebli,
  - określenie propozycji uzupełnienia wiedzy dotyczącej analizowanych komponentów oraz propozycji ich wykorzystania w rozwoju funkcji turystycznych, rekreacyjnych i edukacyjnych Parku,
  - prognozę stanu analizowanych komponentów w perspektywie 20 lat w wariantcie pełnej realizacji ustaleń Planu ochrony oraz w wariantcie utrzymania dotychczasowych trendów, a także oszacowanie kosztów realizacji proponowanych działań.

Jednocześnie należy podkreślić, że pomimo szerokiego zakresu przeprowadzonych analiz i wykorzystania obszernej bazy danych źródłowych, Plan ochrony, w tym Operat zagospodarowania przestrzennego, nie stanowią monografii Parku. Jego charakter jest przede wszystkim aplikacyjny: stanowi narzędzie planistyczne, którego nadrzędnym celem jest wspieranie procesów decyzyjnych w obszarze skutecznej ochrony zasobów przyrodniczych oraz racjonalnego i zrównoważonego gospodarowania przestrzenią w granicach Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki.

Szczegółowa metodyka prac diagnostycznych wykonanych w ramach opracowywania Operatu zagospodarowania przestrzennego została omówiona poniżej.

1.2.2. Metodyka i zakres prac w odniesieniu do zagospodarowania przestrzennego

Zakres działań zrealizowanych na potrzeby opracowania Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki został zaplanowany w sposób umożliwiający równoczesne spełnienie obowiązujących wymagań formalno-prawnych, określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku krajobrazowego (Dz. U. Nr 94, poz. 794) oraz adekwatne odniesienie się do specyficznych potrzeb diagnostycznych wynikających z aktualnego stanu środowiska przyrodniczego, rosnącej presji urbanizacyjnej oraz złożonych uwarunkowań przestrzennych i funkcjonalnych analizowanego obszaru. W ramach opracowania położono szczególny nacisk na identyfikację zagrożeń mających istotny wpływ na funkcjonowanie systemu przyrodniczego i krajobrazowego Parku, zarówno w wymiarze środowiskowym (m.in. degradacja siedlisk, zakłócenia ciągłości ekologicznej), jak i inwestycyjnym (w tym rozproszone formy zabudowy, rozwój infrastruktury technicznej). Analizie poddano również złożone uwarunkowania planistyczne, obejmujące m.in. rozbieżności w sposobach użytkowania terenu, narastające konflikty funkcjonalno-przestrzenne, presję urbanizacyjną oraz brak spójności pomiędzy dokumentami planistycznymi obowiązującymi na różnych poziomach administracyjnych. W wyniku przeprowadzonych analiz opracowano propozycję spójnych i ukierunkowanych działań ochronnych oraz zarządczych, zorientowanych na długofalową stabilizację wartości przyrodniczych i krajobrazowych Parku. Sformułowane kierunki działań uwzględniają zarówno aktualnie obowiązujące instrumenty polityki przestrzennej, jak i potencjalne narzędzia planistyczne, które mogą zostać wdrożone w przyszłości w celu zwiększenia efektywności działań ochronnych oraz wzmocnienia mechanizmów koordynacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego funkcjonującymi na obszarze Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki. Proponowane rozwiązania są ukierunkowane na poprawę spójności terytorialnej i funkcjonalnej, a także na integrację działań ochronnych z lokalnymi i ponadlokalnymi procesami planistycznymi.

Istotnym elementem struktury Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki jest wprowadzenie stref działań ochronnych, pełniących funkcję narzędzia porządkującego politykę przestrzenną w sposób zróżnicowany i adekwatny do lokalnych uwarunkowań. Zróżnicowanie to umożliwia przypisanie właściwych form i intensywności ochrony w zależności od charakterystyki poszczególnych obszarów Parku, przy jednoczesnym uwzględnieniu rozmieszczenia oraz rangi zasobów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych. Strefowanie stanowi tym samym podstawę dla bardziej precyzyjnego i skutecznego zarządzania przestrzenią w granicach PKMWiW. Strefy posłużą jako odniesienie dla szczegółowych ustaleń zawartych w części strategicznej Operatu, określając zakres dopuszczalnych form użytkowania terenu oraz kierunki działań służących zachowaniu integralności i tożsamości przestrzennej Parku.

Podczas opracowywania Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki wykorzystano szerokie spektrum źródeł, obejmujących zarówno literaturę naukową – w tym artykuły, monografie oraz opracowania poświęcone środowisku przyrodniczemu regionu – jak i dokumenty o charakterze aplikacyjnym, takie jak raporty o stanie środowiska, opracowania regionalne, mapy tematyczne wraz z komentarzami oraz inne materiały o charakterze niepublikowanym. Do tej ostatniej grupy zaliczają się m.in. specjalistyczne ekspertyzy, studia planistyczne oraz dokumentacja przestrzenna, które stanowiły istotne uzupełnienie zasobu wiedzy niezbędnej do sformułowania założeń merytorycznych Planu. Dobór i zakres źródeł podlegały selekcji zgodnej z wymaganiami wynikającymi z procedury sporządzania Planu ochrony parków krajobrazowych, zapewniając adekwatność oraz kompletność przeprowadzonych analiz. Należy jednak podkreślić, że w niektórych przypadkach pojawiły się ograniczenia wynikające z niepełnej dostępności danych, ich rozproszenia,

zróżnicowanego stopnia aktualności oraz niejednolitego poziomu wiarygodności. Czynniki te mogą stanowić istotne wyzwanie dla sformułowania całkowicie wyczerpującej i precyzyjnej diagnozy stanu przestrzennego i środowiskowego Parku, co zostało uwzględnione na etapie interpretacji wyników i formułowania zaleceń.

W części diagnostycznej Operatu dla PKMWiW wykorzystano analizę uwarunkowań przestrzennych, środowiskowych oraz społeczno-gospodarczych w granicach Parku. Przeprowadzone analizy umożliwiły kompleksową ocenę aktualnego stanu zagospodarowania przestrzennego Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki, identyfikację kluczowych czynników zagrożenia, zarówno tych o charakterze środowiskowym, jak i antropogenicznym, a także rozpoznanie najistotniejszych wyzwań związanych z planowaniem i ochroną przestrzeni. Szczególną uwagę poświęcono problematyce konfliktów funkcjonalno-przestrzennych, postępującej fragmentacji krajobrazu, nasilającej się presji inwestycyjnej oraz niespójności pomiędzy obowiązującymi dokumentami planistycznymi różnych szczebli. Zidentyfikowane uwarunkowania i trendy stanowią podstawę dla części strategicznej Operatu, pozwalając na sformułowanie realistycznych i adekwatnych do lokalnych warunków działań ochronnych oraz kierunków interwencji planistycznych, ukierunkowanych na minimalizację zagrożeń i zwiększenie odporności systemu przestrzenno-przyrodniczego Parku.

Cennym źródłem informacji na temat aktualnego stanu zagospodarowania przestrzennego w granicach PKMWiW pozostają obowiązujące do dnia 30 czerwca 2026 r. studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Chociaż formalnie obejmują one cały obszar Parku, mają charakter niewiążący i służą wyłącznie jako dokumenty o funkcji kierunkowej, wskazujące zamierzenia jednostek samorządu terytorialnego w zakresie transformacji funkcjonalno-przestrzennej. Ich znaczenie, choć istotne w kontekście rozpoznania lokalnych polityk przestrzennych, jest ograniczone ze względu na brak mocy prawnej wiążącej organy administracji czy inwestorów. Należy jednak podkreślić, że w związku z reformą systemu planowania przestrzennego, studia te zostaną zastąpione nowymi narzędziami – to jest planami ogólnymi oraz strategiami rozwoju. Nowe instrumenty będą miały decydujące znaczenie dla kształtowania polityki przestrzennej i integrowania jej z celami rozwoju społeczno-gospodarczego oraz ochrony środowiska, co będzie istotne również z punktu widzenia funkcjonowania Parku. Ponadto w kontekście realnego oddziaływania na sposób zagospodarowania przestrzennego Parku, kluczową rolę pełnią nadal miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Dokumenty te, jako akty prawa miejscowego mają moc wiążącą, a ich ustalenia są obligatoryjne zarówno dla organów administracji publicznej, jak i podmiotów realizujących inwestycje. To właśnie miejscowe plany w praktyce determinują dopuszczalne formy zabudowy, możliwości zagospodarowania terenu, a także definiują warunki ochrony zasobów przyrodniczych i krajobrazowych. Ich zapisy przesądzają o tym, czy możliwe będzie zachowanie integralności środowiskowej i przestrzennej Parku.

Na potrzeby opracowania charakterystyki społeczno-gospodarczej Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki, zgromadzono i przeanalizowano obszerny zestaw danych pozyskanych z różnych źródeł. Wśród nich uwzględniono w szczególności:

- dane oraz materiały uzyskane bezpośrednio od jednostek samorządu terytorialnego, w szczególności urzędów gmin leżących w granicach Parku,
- dane statystyczne pozyskane z zasobów Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (BDL GUS),

- zasoby pochodzące z oficjalnych serwisów internetowych, takich jak: *wykaz.ekoportal.pl*, *baza.oos.gdos.gov.pl*, a także z innych specjalistycznych portali tematycznych poświęconych zagadnieniom ochrony środowiska i planowania przestrzennego,
- informacje przestrzenne dostępne na dedykowanych platformach mapowych, takich jak: *geoportal.gov.pl*, *mapa.inspire-hub.pl*, *geoserwis.gdos.gov.pl*, *bdl.lasy.gov.pl*, jak również inne źródła danych geoprzestrzennych o charakterze referencyjnym i tematycznym.

Zgromadzony materiał empiryczny pozwolił na przeprowadzenie przekrojowej analizy społeczno-gospodarczej, stanowiącej integralny element diagnozy zawartej w Operacie, uwzględniającej zarówno funkcjonalno-przestrzenną specyfikę regionu łódzkiego, jak i skalę oraz dynamikę procesów urbanizacyjnych wpływających na zagospodarowanie przestrzenne Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki oraz jego otoczenia. Analiza ta dostarczyła podstaw do identyfikacji czynników kształtujących presję inwestycyjną, zmiany struktury osadniczej i intensyfikację użytkowania terenu, które stanowią istotne uwarunkowania dla formułowania działań ochronnych i planistycznych.

W przypadkach, gdy dostępne dane źródłowe okazały się niewystarczające, rozbieżne lub utraciły aktualność, podjęto działania uzupełniające i weryfikacyjne, mające na celu zapewnienie kompletności i wiarygodności materiału analitycznego. W tym zakresie przeprowadzono obserwacje i rozpoznania terenowe w wybranych lokalizacjach Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki, a także zrealizowano wywiady z przedstawicielami administracji gminnej. Pozyskane w ten sposób informacje pozwoliły na uzupełnienie luk danych, uporządkowanie materiału oraz jego dostosowanie do aktualnych realiów funkcjonowania Parku. Zweryfikowany zestaw danych stanowił podstawę dalszych analiz diagnostycznych i prognostycznych oraz został wykorzystany przy formułowaniu kierunków działań ochronnych, adekwatnych do rzeczywistych uwarunkowań przestrzennych i instytucjonalnych obszaru objętego ochroną.

Operat zagospodarowania przestrzennego zrealizowany został wg następującego schematu metodycznego:

1. Analiza dostępnych dokumentów i innych niepublikowanych opracowań dotyczących zagospodarowania przestrzennego.
2. Zebranie i analiza informacji nt. wszelkich form zagospodarowania przestrzennego obszaru Parku oraz powiatów i gmin położonych na jego obszarze, w szczególności ze źródeł statystycznych, ewidencyjnych i archiwalnych.
3. Analiza zawartości istniejących studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin obejmujących obszar PKMWiW lub planów ogólnych (jeżeli już powstały) oraz uchwalonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z obszaru Parku.
4. Przeprowadzenie wizji terenowych, dokumentujących stan zagospodarowania przestrzennego Parku.
5. Weryfikacja i usystematyzowanie zebranych informacji w postaciach tabelarycznej, katalogowej, fotograficznej i kartograficznej.
6. Sporządzenie syntez uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Parku wynikających z ochrony przyrody (głównie na podstawie materiałów publikowanych) oraz dziedzictwa kulturowego i krajobrazu (głównie na podstawie Operatu ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu).

7. Adaptacja dla potrzeb Operatu zagospodarowania przestrzennego materiałów z innych operatów sporządzanych na potrzeby planu ochrony Parku w celu zapewnienia spójności diagnozy przestrzennej.
8. Opracowanie diagnozy stanu zagospodarowania przestrzennego w układzie opisowym.
9. Identyfikacja i analiza zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych Parku, wynikających z aktualnego stanu zagospodarowania przestrzennego oraz planowanych zmian.
10. Określenie uwarunkowań rozwoju przestrzennego, w tym z uwzględnieniem diagnozy elementów środowiska określonych w innych operatach szczegółowych.
11. Określenie celów rozwojowych, w szczególności w odniesieniu do zdiagnozowanych zagrożeń w Parku oraz na zewnątrz jego granic.
12. Wskazanie działań planistycznych i organizacyjnych, których wdrożenie warunkuje realizację przyjętych celów ochrony i rozwoju Parku, w tym zaleceń dotyczących aktualizacji lokalnych dokumentów planistycznych oraz wzmocnienia współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego.

Zakres problemowy niniejszego Operatu został szczegółowo określony w spisie treści i odnosi się do kluczowych zagadnień związanych z ochroną oraz zagospodarowaniem przestrzennym PKMWiW. Zakres terytorialny, w odniesieniu do diagnozy stanu zagospodarowania, obejmuje teren Parku oraz sąsiednie tereny, szczególnie w kontekście identyfikacji zagrożeń zewnętrznych, które mogą oddziaływać na przestrzeń Parku. Takie podejście pozwala na całościową ocenę presji przestrzennej i środowiskowej, w tym również oddziaływań pochodzących spoza formalnych granic strefy ochrony, które mogą w istotny sposób wpływać na integralność i funkcjonowanie systemu przyrodniczo-krajobrazowego Parku.

1.3. Zespół autorski

Autorami niniejszego opracowania są:

- dr hab. Dominik Drzazga – kierownik zespołu, pracownik Katedry Zarządzania Miastem i Regionem Uniwersytetu Łódzkiego, ekspert w zakresie planowania przestrzennego, rozwoju lokalnego i urbanistyki, prezes Oddziału Towarzystwa Urbanistów Polskich, członek Regionalnej Rady Ochrony Przyrody w Łodzi;
- dr Dorota Sikora-Fernandez - pracownica Katedry Zarządzania Miastem i Regionem Uniwersytetu Łódzkiego, ekspertka rozwoju lokalnego, zarządzania w JST, członkini Towarzystwa Urbanistów Polskich.

Zespół autorski posiada szerokie doświadczenie w sporządzaniu dokumentów strategicznych, planistycznych i diagnostycznych. Członkowie zespołu są autorami wielu publikacji (książek, monografii, artykułów naukowych) polskich i obcojęzycznych w zakresie rozwoju lokalnego, zarządzania strategicznego, planowania przestrzennego. Prowadzą także badania naukowe w tych obszarach.

1.4. Ogólna charakterystyka Parku

Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki został ustanowiony 14 września 1989 roku, a przedmiotem jego ochrony są doliny Warty i Widawki oraz ich dopływów wraz z otoczeniem. Park jest położony w województwie łódzkim, na pograniczu powiatów łaskiego, wieluńskiego, zduńskowolskiego, sieradzkiego i bełchatowskiego, a obejmuje swoją powierzchnią gminy: Ostrówek (gmina wiejska), Burzenin (gmina wiejska), Zapolice (gmina wiejska), Sędziejowice (gmina wiejska),

Konopnica (gmina wiejska), Sieradz (gmina wiejska), Widawa (gmina wiejska), Rusiec (gmina wiejska), Zduńska Wola (gmina wiejska).

Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki położony jest w centralnej części Niziny Południowowielkopolskiej, w środkowym biegu Warty. Zajmuje powierzchnię 25 330 ha i obejmuje ochroną obszary dolin Warty, Widawki oraz dolnych odcinków ich dopływów, m.in. Oleśnicy, Niecieczy i Grabi. Krajobraz parku kształtują zdenudowane wysoczyzny morenowe, poprzecinane dolinami rzecznyymi. W jego obrębie powszechnie występują meandrujące odcinki rzek i drobniejszych cieków, starorzecza, dolinki boczne, rozległe obszary wydmore, formy kemowe oraz liczne torfowiska, które nadają temu terenowi wyjątkowy charakter geomorfologiczny i przyrodniczy.

W centralnej części Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki występuje interesujący węzeł hydrograficzny, w którym zbiegają się rzeki Widawka, Grabia i Nieciecz. Obszar ten charakteryzuje się zróżnicowaną morfologią terenu, szczególnie w rejonie przełomowych odcinków doliny Warty, gdzie wysokości względne stoków sięgają około 45 metrów (na odcinku między Beleniem a Strońskiem). W miejscach tych odsłaniają się starsze utwory wapienne, świadczące o złożonej budowie geologicznej regionu.

Wiele fragmentów rzek, zwłaszcza Warty, przyjmuje formę wyraźnych przełomów, z których rozpościerają się szerokie, malownicze widoki na dolinę oraz meandrujące koryta rzeczne otoczone gęstą roślinnością nadrzeczną. Doliny te cechują się wysoką wartością przyrodniczą — liczne starorzecza, torfowiska i rozległe tereny podmokłe tworzą złożony układ siedlisk z dobrze rozwiniętymi zbiorowiskami roślinności wodnej, szuwarowej i bagiennej. Tak ukształtowane środowisko stanowi ostoję dla wielu gatunków zwierząt, w tym rzadkich i objętych ochroną.

Ryc. 1. Mapa Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki
Źródło: ZPKWŁ

Lasy zajmują niespełna 25% powierzchni Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki. Dominują w nich sztucznie wprowadzone zbiorowiska borowe, natomiast naturalne zespoły borów bagiennych, łęgów i grądów zachowały się jedynie w niewielkich, rozproszonych fragmentach. Dla zachowania najcenniejszych walorów przyrodniczych, na terenie Parku utworzono 4 rezerваты: rezerwat florystyczny „Winnica”, rezerwat torfowiskowy „Korzeń”, rezerwat leśny „Hołda” i rezerwat

bagienny „Grabica”¹. Ochroną pomnikową objęto około 50 drzew, zlokalizowanych głównie w obrębie założeń dworsko-parkowych oraz źródło Niechmirów. Ponadto na terenie Parku znajdują się zespoły przyrodniczo-krajobrazowe Dolina Grabi i Góry Wapienne oraz 14 użytków ekologicznych: Rzeką Grabia, Góra Charława, Dąbrowa, Majaczewice, Rembieszów, Rembieszów II, Jeziorko, Zamość, Ochle, Niechmirów, Szynkielów, Szynkielów I i Szynkielów II.

Na terenie PKMWiW znajdują się liczne zabytki, wpisane do rejestru zabytków. Są to przede wszystkim obiekty sakralne, ale także dawne dwory z XVIII i XIX wieku. Ponadto zachowało się wiele cennych obiektów zabytkowych o znaczeniu regionalnym i lokalnym, związanych z dawną działalnością gospodarczą i historią osadnictwa. W Konopnicy znajduje się murowany, neogotycki spichlerz z XIX wieku, dwukondygnacyjny, o fasadzie zdobionej pilastrami i elementami stylu gotyckiego. W jego pobliżu, nad rzeką, usytuowany jest drewniany młyn wodno-elektryczny z tego samego okresu. Podobny charakter ma spichlerz w Rychłoticach, również z XIX wieku i utrzymany w stylu neogotyckim. Budynek wzniesiono na planie prostokąta, a jego węższe szczyty ozdobiono sterczynami i ostrołukowymi blendami. Kolejnym przykładem dziedzictwa technicznego regionu jest młyn wodno-elektryczny w Zborowie, wybudowany w 1917 roku, który zasilą dwa niewielkie stawy i stanowi zabytek o znaczeniu lokalnym. Na tym terenie odkryto także ślady osadnictwa reprezentujące niemal wszystkie okresy rozwoju cywilizacji na ziemiach polskich. Szczególnie cenne są kurhany w Strobinie, w tym datowany na okres rzymski (I–IV wiek n.e.). W Konopnicy, na południowej krawędzi doliny, znajduje się tzw. „Zamczysko” - największe i wyjątkowo malowniczo położone grodzisko stożkowe oraz kolejny kurhan z tego samego okresu. Znaczące stanowiska archeologiczne odkryto również w Niechmirowie, gdzie zlokalizowano cmentarzysko kultury łużyckiej z epoki brązu i żelaza, a także w Kolonii Tyczyn z grodziskiem stożkowym z XIII–XIV wieku oraz w Witowie, gdzie zachowały się ślady grodziska z okresu kultury prapolskiej (VIII–IX wiek). Groby wojowników z okresu rzymskiego zidentyfikowano natomiast w Strumianach, Strobinie i Siemiechowie, a ślady osadnictwa z różnych epok odnaleziono także w Chojnem, Tyczynie, Burzeninie, Widawie i Rogóźnie. Wszystkie te znaleziska potwierdzają wielowiekową obecność człowieka na obszarze doliny Warty i jej dopływów oraz świadczą o wysokiej wartości naukowej i kulturowej tego regionu.

---

¹ Dane ZPKWł, <https://parkilodzkie.pl/spk/pk-miedzyrzecza-warty-i-widawki/o-parku> data dostępu: 30 października 2025 r.

2. OCENA DOTYCHCZASOWEGO STANU ROZPOZNANIA

2.1. Ogólna charakterystyka stanu wiedzy

Poziom rozpoznania Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki, w odniesieniu do potrzeb opracowania niniejszego operatu, jest dostateczny, jednak brakuje opracowań dotyczących zagospodarowania przestrzennego Parku. Wynika to zapewne z faktu, iż Park cechuje się stosunkowo niskim poziomem przekształceń i zagospodarowania oraz niskim stopniem urbanizacji. Ponadto istniejące, bardzo skromne źródła informacji nie obejmują całościowego i bezpośredniego ujęcia jego terytorium. W związku z powyższym, opracowanie operatu przestrzennego wymaga uwzględnienia szerokiego spektrum dokumentów strategicznych i planistycznych, obowiązujących na poziomie lokalnym i regionalnym. Dokumenty te stanowią podstawę prawną oraz merytoryczną dla działań w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych i kulturowych Parku, jak również jego zrównoważonego zagospodarowania przestrzennego.

Ponieważ obszar Parku nie stanowi spójnej jednostki administracyjnej prowadzi to do sytuacji, w której polityka zagospodarowania przestrzennego realizowana jest odrębnie przez poszczególne gminy, każda na podstawie własnych strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów. Brakuje przy tym rozwiązań instytucjonalnych gwarantujących systematyczną koordynację tych działań. Konsekwencją jest wyraźna rozbieżność w priorytetach rozwojowych, zapisach planistycznych oraz podejściu do kwestii ochrony środowiska, kształtowania krajobrazu i gospodarowania przestrzenią. Taka fragmentacja utrudnia tworzenie i wdrażanie spójnych, ponadlokalnych działań na rzecz ochrony przyrody i krajobrazu, a także osłabia możliwości realizacji zasad zrównoważonego rozwoju w skali całego obszaru Parku. Brak wspólnego podejścia planistycznego ogranicza zdolność gmin do koordynowania przedsięwzięć oraz zmniejsza efektywność inicjatyw ukierunkowanych na ochronę i racjonalne wykorzystanie przestrzeni.

Aktualnie dostępne źródła informacji istotnych z punktu widzenia analizy przestrzennej PKMWiW obejmują przede wszystkim dokumenty planistyczne i strategiczne opracowywane na szczeblu lokalnym, tj. przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego. Do kluczowych opracowań zaliczyć należy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, obowiązujące jeszcze studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, plany ogólne (tam, gdzie zostały już uchwalone), gminne programy rewitalizacji oraz lokalne strategie rozwoju. Dokumenty te cechuje jednak znaczna niejednorodność, zarówno pod względem jakości merytorycznej, jak i szczegółowości przyjętych ustaleń oraz aktualności zawartych danych. Taki stan rzeczy ogranicza możliwości prowadzenia spójnej i kompleksowej analizy przestrzennej w odniesieniu do całego obszaru Parku oraz jego otoczenia.

Wśród dostępnych materiałów planistycznych szczególnie przydatne są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz strategie rozwoju gmin, zwłaszcza te, które obejmują już opracowane modele struktury funkcjonalno-przestrzennej. Zawarte w nich analizy pozwalają określić główne kierunki rozwoju przestrzennego oraz rozpoznać istniejące i planowane powiązania funkcjonalne pomiędzy częściami badanego obszaru. Informacje te mają kluczowe znaczenie przy przygotowywaniu kompleksowego operatu przestrzennego dla Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki, ponieważ umożliwiają precyzyjniejsze formułowanie celów, priorytetów oraz działań związanych z planowaniem przestrzennym i ochroną zasobów środowiskowych.

Istotną funkcję w systemie planowania przestrzennego na poziomie lokalnym przez wiele lat pełniły studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Nowelizacją Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 z

późn. zm.) opracowania te tracą od 30 czerwca 2026 r. swoją moc i zgodnie z aktualnymi regulacjami, będą stopniowo zastępowane przez strategie rozwoju lokalnego i ponadlokalnego, wyznaczające kierunki rozwoju przestrzennego danego obszaru oraz plany ogólne. Jednym z najważniejszych elementów nowo wprowadzanych planów ogólnych będzie podział całego terytorium gminy na strefy planistyczne, takie jak strefy wielofunkcyjne z zabudową, strefy zieleni i rekreacji, strefy produkcji rolniczej czy strefy usługowe, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 22 listopada 2024 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie projektu planu ogólnego gminy, dokumentowania prac planistycznych w zakresie tego planu oraz wydawania z niego wypisów i wrysów (Dz. U. z 2024 r. poz. 1775). Wyznaczenie tych stref będzie stanowiło podstawę do opracowania bardziej szczegółowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, zapewniając jednolitość i spójność planowania przestrzennego na obszarze gmin. Ponadto podstawowym instrumentem planistycznym pozostają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gmin, choć stopień pokrycia tych jednostek planami jest niejednorodny i często fragmentaryczny.

W świetle analizy dostępnych opracowań naukowych dotyczących zagospodarowania przestrzennego PKMWiW należy stwierdzić, że mimo relatywnie obszernego dorobku literaturowego w zakresie planowania przestrzennego na obszarach chronionych, ochrony krajobrazu oraz zrównoważonego rozwoju terenów o wysokich walorach przyrodniczych, widoczny jest wyraźny deficyt publikacji naukowych odnoszących się do zagospodarowania przestrzennego oraz uwarunkowań społeczno-ekonomicznych oddziaływujących na obszar Parku. Warto zwrócić uwagę, że mimo nadanego statusu obszarów chronionych, parki krajobrazowe rzadko stają się przedmiotem pogłębionych analiz dotyczących łączenia polityki przestrzennej z ochroną środowiska. Wynika to po części z ich specyfiki, ponieważ obejmują jednocześnie wartości przyrodnicze, kulturowe, rekreacyjne i obszary aktywności gospodarczej, ale także po części z braku jednolitego systemu współpracy między gminami, na których terenie funkcjonują. W efekcie trudniej o spójną i długofalową politykę kształtowania przestrzeni obejmującą cały obszar parku.

Kolejnym istotnym problemem jest ograniczony dostęp do aktualnych, porównywalnych i odpowiednio usystematyzowanych danych przestrzennych. Utrudnia to zarówno prowadzenie szczegółowych analiz terytorialnych, jak i formułowanie skutecznych działań w zakresie zarządzania przestrzenią. W tej sytuacji konieczne staje się tworzenie narzędzi i modeli dostosowanych do specyfiki parków krajobrazowych jako obszarów o złożonych funkcjach i różnorodnych uwarunkowaniach. Takie podejście umożliwi bardziej elastyczne i spójne planowanie, uwzględniające wielowymiarowy charakter tych obszarów.

2.2. Zestawienie dostępnego piśmiennictwa oraz ocena zasobów informacji pod kątem ich przydatności do potrzeb Operatu

Obszar Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki charakteryzuje się słabym stopniem zagospodarowania, niewielkim poziomem przekształceń oraz umiarkowaną presją urbanizacyjną. Taka specyfika, choć sprzyja zachowaniu walorów przyrodniczych i krajobrazowych, jednocześnie sprawia, że teren ten rzadko stawał się przedmiotem pogłębionych badań planistycznych. W literaturze naukowej i eksperckiej dominują analizy obejmujące obszary o intensywniejszym użytkowaniu i większej dynamice zmian przestrzennych, natomiast obszary o charakterze ekstensywnym, takie jak PKMWiW, były dotychczas marginalnie obecne. W konsekwencji dostępny dorobek badawczy dotyczący zagospodarowania tego konkretnego parku pozostaje bardzo ograniczony.

Opracowanie operatu przestrzennego dla Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki musi być oparte przede wszystkim na analizie dokumentów planistycznych sporządzanych przez gminy,

które mają kluczowe znaczenie dla kształtowania ładu przestrzennego w granicach Parku. To właśnie studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią podstawowe źródło wiedzy o zamierzeniach rozwojowych poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, ich polityce przestrzennej oraz sposobach ochrony zasobów środowiskowych. Zestawienie obowiązujących dokumentów przedstawiono w Tabeli 1.

Tab 1. Zestawienie opracowań planistycznych, strategicznych oraz aktów prawnych w odniesieniu do operatu zagospodarowania przestrzennego PKMWiW

Lp.	Opracowanie	Uwagi
1.	Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi.	Uchwała nr XVIII/218/2025 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 23.IX.2025 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 (Dz.Urz.Woj.Ł. z dnia 7.X.2025 r., poz. 9379)
2.	Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Widawa, Konopnica, Burzenin, Zapolice, Sieradz, Ostrówek, Zduńska Wola, Rusiec i Sędziejowice.	Opracowania lokalne, obecnie obowiązujące
3.	Strategie rozwoju gmin i powiatów położonych w PKMWiW	Dokumenty strategiczne niezbędne do diagnozy zagospodarowania przestrzennego
4.	Projekty planów ogólnych gmin Widawa, Konopnica, Burzenin, Zapolice, Sieradz, Ostrówek, Zduńska Wola, Rusiec i Sędziejowice	Obecnie plany ogólne w opracowaniu
5.	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego.	Zawiera uwarunkowania rozwoju przestrzennego województwa łódzkiego w kontekście rozwoju celów i sposobów zagospodarowania przestrzennego.
6.	Uchwała Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu Nr VIII/45/89 z dnia 14 września 1989 r. w sprawie utworzenia Parku krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki	Akt prawny
7.	Rozporządzenie Wojewody Sieradzkiego z dnia 31 lipca 1998 r. w sprawie określenia obszaru Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki – z późniejszymi aktami zmieniającymi	Akt prawny
8.	Plan ochrony PKMWiW z 2006 r.	Opracowanie planistyczne
9.	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody	Akt prawny (Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, 1940)
10.	Audyt Krajobrazowy Województwa Łódzkiego	Uchwała nr XIII/150/25 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 15 kwietnia 2025 r. w sprawie uchwalenia Audytu krajobrazowego województwa łódzkiego
11.	Programy ochrony środowiska w gminach Widawa, Konopnica, Burzenin, Zapolice, Sieradz, Ostrówek, Zduńska Wola, Rusiec i Sędziejowice	Zawierają szczegółowe zasady i cele ochrony zasobów naturalnych, monitorowania ich stanu oraz podejmowania działań w celu poprawy jakości środowiska częściowo przydatne dla oceny zagospodarowania

12.	Program ochrony środowiska powiatów łaskiego, wieluńskiego, zduńskowolskiego, sieradzkiego i bełchatowskiego	j.w.
13.	Program ochrony środowiska województwa łódzkiego na lata 2025-2028 z perspektywą do 2032, przyjęty Uchwałą Nr XIII/160/25 z dnia 15 kwietnia 2025 r. Sejmik Województwa Łódzkiego	Zawiera szczegółowe zasady i cele ochrony zasobów naturalnych, monitorowania ich stanu oraz podejmowania działań w celu poprawy jakości środowiska częściowo przydatne dla oceny zagospodarowania
14.	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, 1940)	Akt prawny
15.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 roku w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. Nr 94, poz. 794)	Akt prawny

W celu zapewnienia merytorycznej rzetelności analiz przedstawionych w niniejszym operacie oraz ich powiązania z aktualnym dorobkiem naukowym i eksperckim, poniżej przedstawiono zestawienie najważniejszych publikacji odnoszących się do zagadnień planowania i zagospodarowania przestrzennego na obszarach chronionych. Należy podkreślić, że dorobek naukowy dotyczący bezpośrednio Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki jest bardzo ograniczony. Wynika to z faktu, że jest to obszar w znacznym stopniu słabo zagospodarowany, o niewielkim stopniu przekształceń i umiarkowanej presji urbanizacyjnej, co dotychczas nie sprzyjało prowadzeniu obszernych analiz planistycznych. Z tego względu analiza została oparta przede wszystkim na publikacjach dotyczących szerszych zagadnień funkcjonowania parków krajobrazowych, integrowania ochrony przyrody z planowaniem przestrzennym oraz kształtowania zrównoważonych struktur funkcjonalno-przestrzennych. Literatura ta stanowi istotne tło teoretyczne, które umożliwia właściwe umiejscowienie problematyki PKMWiW w kontekście krajowych i regionalnych wyzwań planistycznych.

Tabela 2. Zestawienie dostępnej literatury z analizą przydatności na potrzeby sporządzenia Operatu zagospodarowania przestrzennego dla PKMWiW

L.P.	Pozycja bibliograficzna	Opis przydatności
1.	Bezowska G., Przyrodnicze czynniki lokalizacji miejscowości wypoczynkowych w regionie łódzkim, w: M. Strzyż (red.), Perspektywy rozwoju regionu w świetle badań krajobrazowych Problemy Ekologii Krajobrazu PAEK, 2004, Kielce, s. 181-188	omawia potencjał rekreacyjny i czynniki środowiskowe kształtujące rozwój funkcji turystycznych na obszarze parku
2.	Borowska-Stefańska, M. (2015). Zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią w województwie łódzkim. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.	wskazuje na konieczność uwzględniania zagrożeń powodziowych w lokalnych planach przestrzennych, również w granicach PKMWiW.

3.	Drzazga, D. (2019). Planowanie przestrzenne jako instrument ochrony interesów publicznych. In Zarządzanie rozwojem współczesnych miast;. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.	omawia rolę planowania przestrzennego jako narzędzia ochrony interesu publicznego, co ma znaczenie przy projektowaniu aktów planistycznych dla parku.
4.	Dubel, K., Głowacki, M., Jurszczyszyn-Pieczonka, M. 2002. Wdrażanie racjonalnej gospodarki w parku krajobrazowym. [w:] K. Zimniewicz (Red.), Zarządzanie parkiem krajobrazowym w warunkach zrównoważonego rozwoju (s. 96–114). Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.	Zasady racjonalnej gospodarki w parkach krajobrazowych
5.	Dylik J. 1971 Województwo ze stolicą bez antenatów. Geografia historyczna województwa łódzkiego. ŁTN, Łódź.	kontekst geograficzno-historycznego dla regionu łódzkiego, pomocnego przy analizach ewolucji przestrzennej.
6.	Fogel A. 2011. Prawna ochrona przyrody w lokalnym planowaniu przestrzennym. IGPIM, Warszawa.	Skutki planistyczne występowania prawnych form ochrony przyrody
7.	Fogel A. (red.), 2014. Ograniczenia w zabudowie i zagospodarowaniu terenu a ład przestrzenny. Przepisy odrębne wobec ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. IGPIM, Warszawa.	Skuteczność planowania przestrzennego w zachowaniu ładu przestrzennego
8.	Gorzym-Wilkowski Waldemar A. 2016. Plan ochrony jako plan zagospodarowania przestrzennego obszarów cennych przyrodniczo. Barometr Regionalny, nr 2, 117-126.	Rola planów ochrony w kontekście planowania przestrzennego obszarów chronionych w Polsce
9.	Bernatek A., (2011), Ocena wdrażania koncepcji korytarzy ekologicznych do planów zagospodarowania przestrzennego województw, Agencja Wydawnicza EkoPress, Kraków - raport	przedstawia analizę stopnia uwzględniania i skuteczności wdrażania koncepcji korytarzy ekologicznych w dokumentach planistycznych na poziomie województw
10.	Kafar D., Pawlik K., 2024. Plan ogólny. Podstawa planowania przestrzennego w gminie. Wyd. C.H. BECK. Warszawa	Zakresu formalny i proces tworzenia planu ogólnego

11.	Kozar, S. (2015). GIS w ochronie przyrody.	Potencjał GIS jako narzędzia zarządzania obszarami chronionymi na przykładzie PKMWiW
12.	Nowak M., Tokarzewska-Żarna Z. 2016. Ustawa krajobrazowa, rewitalizacyjna i metropolitarna. Komentarz do przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Wyd. C.H BECK, Warszawa.	Komentarz do ustawy krajobrazowej i rewitalizacyjnej
13.	Rzeńca A., (2015), Ochrona środowiska w gminach o szczególnych walorach przyrodniczych. Przykład gmin powiatu wieluńskiego posiadających park krajobrazowy, Gospodarka w Praktyce i Teorii, Tom 41 Nr 4, s. 37-54.	przedstawia analizę działań z zakresu ochrony środowiska podejmowanych przez gminy powiatu wieluńskiego, na których obszarze znajduje się park krajobrazowy, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań instytucjonalnych i narzędzi wykorzystywanych w zarządzaniu środowiskiem
14.	Sawicki B., Harasimiuk M. (red.), 2014, Rola obszarów chronionych w rozwoju edukacji, turystyki i gospodarki, Wydawnictwo Frel, Warszawa, ss. 336	Znaczenie obszarów chronionych w kontekście edukacyjnym i gospodarczym.
15.	Sobczyński T., (2008), Uwarunkowania rozwoju gospodarstw agroturystycznych w powiecie wieluńskim, w: I. Sikorska-Wolak (red.), Ekonomiczne i społeczne aspekty rozwoju turystyki wiejskiej, Wydawnictwo SGGW, Warszawa, s. 145-159.	pozwala ocenić możliwości i bariery rozwoju funkcji turystyczno-wiejskich na obszarach sąsiadujących z parkiem
16.	Szulczewska, B. (2008). Koncepcja planu ochrony a planowanie przestrzenne gmin i regionów. Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, 10(3), 240–251.	Relacje między koniecznością ochrony walorów przyrodniczych a planowaniem zagospodarowania przestrzennego

17.	Szulczewska B., 2008, Planowanie przestrzenne a ochrona przyrody. [w:] Ochrona przyrody. Studia Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu, nr 10, Warszawa: 57–79.	Relacje między koniecznością ochrony walorów przyrodniczych a planowaniem zagospodarowania przestrzennego
18.	Świetlik M. (red.), 2024. Plan ogólny miasta, gminy. Poradnik. Wolters Kluwer, Warszawa	Zakresu formalny i proces tworzenia planu ogólnego
19.	Tomczak, A., Sowa, D. (2011). Ochrona przyrody jako wyznacznik kształtowania przestrzeni. W: D. Kawałko, A. Radecki, A. Stasiak (red.), Prawo ochrony przyrody a wolność gospodarcza (s. 153–167). Lublin, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.	Wpływ przepisów o ochronie przyrody na planowanie przestrzenne
20.	Warczevska, B., Szewrański, S., Mastalska-Cetera, B. (2015). Zrównoważony rozwój gmin leżących w granicach parku krajobrazowego. Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu.	Integracja ochrony środowiska z rozwojem lokalnym w gminach położonych na obszarach parków krajobrazowych
21.	Wycichowska, B. (2009). Optymalizacja działań prewencyjnych na rzecz ochrony ograniczonych zasobów krajobrazu polskiej wsi. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, (12), 248-256.	Działania prewencyjne w zakresie ochrony krajobrazu wiejskiego
22.	Zaremba A. 2013. Planistyczne aspekty polityki przestrzennej a podstawy ochrony środowiska w kontekście zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Journal of Agribusiness and Rural Development, 2(28).	Relacje między instrumentami prawnymi planowania przestrzennego a ochroną środowiska